
**Музейна
практика**

Степан ПАВЛЮК

**ВІЗУАЛЬНА ПОДАЧА
ВЕЛИЧІ ТРАДИЦІЙНОЇ
КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ**

Музейні програми у цивілізованих державах світу мають один з найвищих ступенів забезпечення. Адже через музейні експозиції, колекції, фонди зацікавлена особа довідується найбільш вірогідно про минуле життя людства, його культуру у найповніших естетичних і практичних вимірах. Автентичність збережених історичних, культурних пам'яток викликає в людини особливий стан емоційного піднесення, підсилюється гуманістичний погляд на буття, на світові суспільно-політичні колізії.

В Україні, сучасній і Соборній, відсутня хоч якась серйозна музейницька програма на розвиток цієї вагомий суспільної справи. Оцінка цього стану, беру відповідальність стверджувати — жалюгідна. Не робиться програмний наголос одночасно із матеріально-фінансовим забезпеченням, навіть на тотожних, для пам'яток, умов збереження. А про їх адекватне сучасним вимогам візуальне представлення людям — годі й говорити?! Здебільшого музейництво в державі забезпечується на рівні ентузіазму окремих відчайдушних осіб і окремих професійного рівня колективів музеїв.

Варта суспільної уваги практика, як виняток, на жаль, поведінки колективу музейного відділу Інституту народознавства НАН України, який одержимо, без найменшого централізованого забезпечення, виключно на поважній професійності і громадянській відчайдушності зумів впродовж чотирьох років здійснити чуда (!) — збудувати на рівні сучасних вимог експозиційної культури дві унікальні за змістом і естетичністю постійно діючі експозиції. Перша — це експозиція про європейське декоративно-вжиткове мистецтво, зрозуміло, що у цьому контексті і українське, виключно використовуючи фондові пам'ятки музею, як величний спадок міського Львівського промислового музею і музею Наукового Товариства ім. Шевченка; а інша експозиція, — «Традиційна культура українців», яка відкрита для відвідувачів з 22 квітня на пл. Ринок, 10.

За чотирирічне експонування пам'яток ужиткового мистецтва маємо щирі, правдиві захоплення поважних відвідувачів зі всієї Європи, континентальної Америки, а навіть з Японії і Китаю. Вдалось віртуозністю, нестандартністю у наших авторських експозиційних модулях, змістовно і з художнім смаком розташувати пам'ятки, багато з яких є унікальними навіть для Європи.

Інша експозиція про традиційну культуру українського народу за композицією, художньою вишука-

ністю експонування, моделюванням автентичності середовища побутового застосування пам'ятки, до речними доповнюючими аксесуарами, візуалізацією виробничого, ритуально-обрядового процесу тощо, є комплексною з всебічним і всеохопним представленням широкого спектру і багатства господарсько-виробничих, обрядових традицій з усієї етнічної території. Знаючи світовий досвід і практику експонування пам'яток традиційної культури, колеги з відділу Музею запропонували проект масштабної експозиції у такий спосіб, що відвідувачеві візуально, через продумано подані пам'ятки побутового, господарсько-виробничого і ритуально-обрядового вжитку представлене все народно-традиційне багатство буття українця. Охоплено календарну обрядовість за порами року — зима з акцентом на різдвяних святах; весняна — з увагою до Великодніх свят; літньо-осіння — з концентрацією на купальських романтичних традиціях. Одночасно для експозиції кожного із річних сезонів вибрано один із етнографічних регіонів, у якому ще й досі в живому побутуванні збереглися доволі автентичні предковічні обряди: зимова різдвяна обрядовість демонструється, здебільшого, на пам'ятковому матеріалі з Гуцульщини, звичайно не оминаючи і присутність інші етнокультурні масиви України; весняний обрядовий цикл зосереджений на пам'ятках з Поділля, а весняно-літній — на пам'ятках з Полісся. Візуальне сприйняття буде підсилене фото, відеосюжетами.

А далі чекає нас ще велика праця на реалізацію творчо продуманого проекту експозиції, схваленого Вченою радою Інституту. Підготовлено до експонування цілий 2-й поверх палацу Любомирських (пл. Ринок, 10), а це 15 приміщень, які будуть заповнені пам'ятками, що були в ужитку наших предків.

Проектом передбачено представити глядачеві знаряддя праці основних господарських галузей, інструменти та пристосування різноманітних занять і народних промыслів українців, а з цим прекрасні вироби народних майстрів чи то з дерева, чи то з глини, чи то з тканини, чи зі шкіри, металу, лози тощо. Для повнішого сприйняття застосовується експозиційний метод, коли етнографічний пам'ятковий матеріал поєднаний з художніми вжитковими виробами, і це становить цілісне уявлення про кожне окреме явище традиційної культури. Буде залучений інтерактив-

ний методичний прийом, коли відвідувачі зможуть безпосередньо на експозиції спробувати самі відтворити працю ткалі за кроснами, а чи вправність гончаря за гончарним кругом, чи у передвеликодній час навчитись мистецтва крашанки чи розпису тощо.

Анфілада приміщень дає можливість оглянути весь спектр господарсько-виробничих занять із збе-

режених у фондах пам'яток зі всієї етнічної української землі, досконало реставрованих колегами високого професійного рівня із сектору реставрації. Проект експозиції запропонований талановитими музейниками із сектору фондів Олею Супоневою і Оксаною Багнюк-Кайдою і підтриманий Вченою

радою Інституту. Врахована еволюція способу життя українців із характерними для них заняттями — рільництвом, тваринництвом та різноманітними промислами, логічно влаштована їх послідовність — від збиральництва, мисливства, рибальства, до різних знарядь; а особливо звернена увага на ілюстрації промислів, які мали утилітарний характер, в парі із народним мистецтвом — це технологія і виробы з тканин (одяг, вишивка, художнє ткацтво, килими тощо), гончарство у всій красі і багатстві, ковальство, писанкарство, лозоплетіння тощо, і завершуватиме огляд експозиції духовний акцент — пам'ятки народного іконопису.

Безумовну вдячність необхідно висловити керівництву відділу Музею — заступнику директора з питань Музею Роману Чмелику і головному охоронцю Роксоляні Браташ. І тут доречно згадати дискусію в колективі, ще десятки років тому, коли виникла ідея про зміну експозиційних площ з метою надати пам'яткам різних за формою, матеріалом, побутовою утилітарністю, способом і професійністю виготовлення тощо — приміщення з відповідним інтер'єром, простором, які б відповідали групам пам'яток. У розпорядженні Інституту були два експозиційні майданчики — один на пр. Свободи, 15 (колишня споруда банку) із колонними залами, висотою до аркових стель біля 6-7 метрів і великих палацових вікон, і будинок на пл. Ринок, 10 — палац Любомирських з численними кімнатами, анфіладно розташованими, з трьохметровою висотою.

Із російською окупацією Галичини радянські комісари шукали приміщення для музею Леніна і сподобали для цього будинок Львівського міського промислового музею. Силами російської армії пам'ятки з цього музею, а також з музею НТШ були переміщені у будинок банку (на пр. Свободи, 15). Згодом тут була відкрита експозиція традиційної культури українців. За тривалий час уже звиклися, що у величезних колонних залах були розставлені будь-як, аби були, знаряддя хліборобства — сохи, рала, плуги, борони, вози разом із рибальськими снастями, мисливською зброєю, а в інших залах побутово-вжиткові аксесуари, одяг, писанки, гончарні виробы тощо. Все це викликало естетичний дискомфорт. Частина колег висловила думку, щоб так, як було перше, навіть якщо це певний несмак, залишити, а інша, значно

активніша, відстояла позицію, щоб у великих колонних залах розташувати пам'ятки декоративно-вжиткового мистецтва Європи (тут же пам'ятки і з України), зокрема: прекрасні зразки масивних меблів та інші інтер'єрні та побутові пам'ятки, одяг, порцеляну, фарфор, метал тощо. А приміщення у палаці Любомирських (на пл. Ринок, 10) використати під експозицію народної традиційної культури. Відкриття обох експозицій переконало багатьох скептиків у доцільності таких змін. Відрадно було почути схвальну думку про такі зміни уже згаданого Лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка Ігоря Калинця, ще іншого Лауреата, відомого фотохудожника Василя Пилип'юка та багато інших учасників відкриття експозиції. Владика Володимир (Груца) освятив експозицію і запевнив, що вона принесе естетичну насолоду і радість в душі багатьох відвідувачів.

Без найменшого перебільшення вважаю постійно діючу експозицію «Традиційна культура українців» ексклюзивною, унікальною. За охопленням масштабом, культурною подачею, змістовністю, у виставковій практиці України такої експозиції, як представлена тепер, ще не було. — Можу ствер-

джувати, що і в європейській практиці теж (не йдеться про фрагментарне представлення, таке, як, наприклад, Скансенах).

На відкритті експозиції у щирих словах поета, громадського діяча Ігоря Калинця звучав подив і захоплення від побаченої культури експонування, у якій вбачається, що творці цього дива вклали душу і продемонстрували високу професійність.

Запрошуємо відвідати експозицію, яка допоможе збагнути, а декого і переконати, у високій культурі буття наших пращурів і предків.